

Μουσικὴ

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς «Ἑλληνικῆς Ἑβδομάδος» ἡ ὁποία ὀργανώθη ἐσχάτως εἰς Γερμανίαν, μὲ κέντρον τὴν Μπρέμεν, δύο ἐκτελέσεις ἑλληνικῶν συμφωνικῶν ἔργων (τοῦ ἤδη διεθνῶς καθιερωμένου Νίκου Σκαλκώτα καὶ τοῦ, πάντως, ἔχοντος φήμην καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν Γιώργου Σισιλιάνου) προσέφερον τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν ἀκολουθουμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα νεωτεριστικῶν τάσεων.

Εἶναι ὁ τομεὺς αὐτός, τοῦ νεωτερισμοῦ, πεδῖον ἀξιολογωτάτων ἐπιτεύξεων ὁμάδος Ἑλλήνων Συνθετῶν, ἐπικεφαλῆς τῆς ὁποίας ἴσταται τὸ ὄνομα τοῦ προῶρως ἐκλιπόντως Νίκου Σκαλκώτα καὶ τῆς ὁποίας τὰ μέλη συνδέονται μετὰ τῶν διὰ τοῦ κοινοῦ πόθου πρὸς διαρκὴ ἐνημέρωσιν ἐπὶ τῶν διεθνῶν ἐξελίξεων τῆς μουσικῆς τεχνικῆς καὶ ἀνανέωσιν τῶν ἐκφραστικῶν τῶν μέσων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ θάρρους, δι' ὅσους ἐξ αὐτῶν διαβιοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ προβάλλουν αὐτὴν τὴν νέαν φυσιογνωμίαν τῆς Μουσικῆς πρὸς ἓνα κοινόν, τὸ ὁποῖον στερεῖται σχεδὸν παντελῶς τῆς σχετικῆς ἐξοικειώσεως. Τὴν ὁμάδα αὐτὴν ἀποτελοῦν σήμερον, κατὰ τὴν γενικωτάτην ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐξεθέσαμεν, ὁ Γιάννης Ἀνδρ. Παπαϊωάννου, ὁ Κώστας Κουδωνιάτης, ὁ Γιάννης Χρήστου, ὁ Γιώργος Σισιλιάνος, ὁ Ἀργύρης Κουνάδης, ὁ Μίκης Θε-

ο δ ω ρ ά κ η ς, δ Γ ι ά ν ν η ς Ξ ε ν ά κ η ς, εἰς τοὺτους δὲ προσετέθη, τελευταίως, καὶ δ Τ ζ ο υ γ ι ό π ο υ λ ο ς, ὁ ὁποῖος, νεώτατος ἀκόμη, ἤρχισε νὰ γίνεται γνωστὸς εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Γερμανίαν.

Πρὸς τοὺτοις, ἐπιβάλλεται παραλλήλως μία διαπίστωσις, ἡ ὁποία, ἴσως, θὰ φανῇ παράδοξος: τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλλήνων συνθετῶν ὑπέστη ἀπὸ μίας πλευρᾶς τὰς περιπετείας τῶν «νεωτεριστῶν». Διότι, ἡ νεοελληνικὴ σοβαρὰ μουσικὴ, ἀπὸ καταβολῆς τῆς ἕως σχεδὸν τῶν ἡμερῶν μας, εὐρίσκεται εἰς διαρκὴ ἀγῶνα νὰ κατακτήσῃ τὴν κατανόησιν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, εὐρίσκεται δηλαδὴ, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ὡς εἶδος, ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ, εἰς μίαν διαρκὴ κατὰστασιν, ὁμοίαν ἐκείνῃ τὴν ὁποίαν προσκαίρως γνωρίζουν εἰς ἄλλας χώρας, οἱ ἐκαστοτε νεωτερισμοί. Καὶ δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν ἐδῶ τὸ γεγονός, ὅτι, μέρος μόνον τῶν Νεοελλήνων δὲν θεωρεῖ ὁλόκληρον τὴν διεθνή ἔντεχνον μουσικὴν, μὲ τὴν αἰῶνων ἱστορίαν τῆς, ὡς κάτι τὸ μὴ οἰκεῖον καί, ἄρα, τὸ εἰς τὸ διηνακὲς... νέον! Οἱ Ἕλληνες συνθέται ἀνέκαθεν ἔθεωροῦντο, λοιπόν, ὑπὸ μεγάλης μερίδος κοινοῦ, ὅτι ἔφερον «καινὰ δαιμόνια», ὅχι μόνον ὅταν ἡ τεχνοτροπία τῶν εἶχε σαφὴ τὴν ἐπιδόρασιν τῆς Γαλλικῆς, ἢ, τῆς Ἰταλικῆς, ἢ, τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς, ἀλλὰ καὶ ὅταν κατέφευγον, διὰ ν' ἀντλήσουν τὴν ἔμπνευσίν των, ἢ, νὰ διαμορφώσουν τὸν χαρακτήρα τῆς τέχνης των, εἰς τὰς πηγὰς αὐτῆς ταύτης τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδόσεως. Καὶ ὁ κύριος λόγος εἶναι ὅτι, ἡ ἀνατολικὴ μουσικὴ αἰσθητικὴ (τῆς ὁποίας, εἴτε τὸ θέλωμεν εἴτε ὅχι, εἴμεθα φορεῖς καί, ἱστορικῶς, οἱ πρῶτοι διαμορφωταί), ἐνῶ ἐπιδίδκει τὸ πολὺπλοκον, ἢ, πάντως, τὸ περίτεχνον κατὰ τὴν «ὀριζόντιον», τὴν μελωδικὴν ἔννοιαν, ἀντιθέτως δὲν ἀνέχεται τὸ πολὺπλοκον καὶ δὲν κατανοεῖ τὸ περίτεχνον καί, ἐν γένει, τὸ ἔντεχνον κατὰ τὴν «κάθετον», τὴν πολυφωνικὴν ἔννοιαν. Μίαν ἑξάρεσιν εἰς τοῦτο ἀποτελεῖ, ὡς γνωστὸν, ἡ ἐπανησιακὴ αἰσθητικὴ, ἡ ὁποία, διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι διεμορφώθη ἐξ ἐπιδράσεων τῆς Δύσεως, ἐπαληθεύει, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, τὸν κανόνα. Καὶ μίαν ἄλλην ἑξάρεσιν, ὧν δ' ὅλως εἰδικὸν χαρακτήρος, ἀποτελεῖ ἡ ἰδιότυπος αἰσθητικὴ τῆς δημοτικῆς μουσικῆς τῆς Βορείου Ἠπείρου, τῆς ὁποίας περιοχῆς τὰ τραγούδια εἶναι κατὰ παράδοσιν πολυφωνικῆς συνθέσεως, πάντως ὅμως πρωτογόνου καί, συνεπῶς, μακρὰν τῆς ἐννοίας ἐντέχνης μουσικῆς ὡς διεμορφώθη εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τῶν πολυφωνιστῶν τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐντέθεν.

Διὰ νὰ κατανοήσουν, λοιπόν, οἱ ΝεοἝλληνες, ἔστω καὶ μόνον κατὰ μίαν μερίδα των, τὴν ἔντεχνον μουσικὴν, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν ἐθεμελίωσεν ὁ Δυτικὸς Πολιτισμὸς, ἐχρησάσθησαν μακροὶ ἀγῶνες. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ ὅτι, τοὺς πλέον ἐντακτικούς ἀγῶνας τοῦ εἶδους τούτου (ἀλλ' ἄς μὴ λησμονηθῇ, ἐδῶ, ἡ μεγάλη, προδρομικὴ, ἀγωνιστικὴ συμβολὴ τοῦ Λ α υ ρ ά γ κ α) κατέβαλεν ὁ Μ α ν ώ λ η ς Κ α λ ο μ ο ῖ ρ η ς, ὁ

συνθέτης ἑλλαδὴ αὐτός, ὁ ὁποῖος ἡγήθη, ἀκριβῶς, τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος τῆς νεοελληνικῆς σοβαρᾶς μουσικῆς δημιουργίας. Ἐπὶ ὑπολογίσιμον σειρὰν ἑτῶν, ὁ Καλαμοῖρης ἔθεωρεῖτο ὑπὸ πολλῶν ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν νεωτεριστής. Ἐκινδύνευσεν ἐξ ἄλλου νὰ θεωρηθῇ ὁ Καλαμοῖρης περισσότερον «ξένος» καὶ ἀπὸ τὸν Σ α μ ά ρ α ν, ἢ, τὸν Λ α υ ρ ά γ κ α ν (τοὺς δύο τούτους ἰδιαιτέρως σημαντικούς καί, κατὰ τὴν ἐποχὴν των, εὐρωπαϊκῆς φήμης συνθέτας, οἱ ὁποῖοι, ὅμως, παρὰ τὴν «Κρητικοπούλον» τοῦ Σαμάρα καὶ τὰ ὅσα ἑλληνικοῦ ὕφους ἔργα τοῦ Λαυράγκα, παραμένοντες εἰς τὴν λατινικὴν μουσικὴν ἀντίληψιν) ἕως ὅτου ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἔργου του καὶ ἡ παρουσία πεισιπλοῦς ὁμοιδεατῶν καὶ ὁπαδῶν του συνθετῶν, ἤρχισαν νὰ ἐδρακύνουν τὴν Ἑθνικὴν Μουσικὴν Σχολὴν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ, ἐν τῷ μεταξύ καλλιεργουμένου, ἑλληνικοῦ κοινοῦ τῶν συναυλιῶν.

Κατόπιν τούτων, εἶναι πλέον εὐχερὲς νὰ κατανηθῇ ποῖον ἄλμα ἐπετέλεσαν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες συνθέται, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν ν' ἀντιμετωπίσουν ἐμπράκτως τὰ σύγχρονα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται εἰς τὸν διεθνή τομέα τῆς μουσικῆς δημιουργίας. Πρωτοπῆρος καὶ κυριαρχικὴ μορφή εἶναι, θεαδῶς, ἐδῶ, ὁ Ν ἱ κ ο ς Σ κ α λ κ ώ τ α ς, ὁ ὁποῖος, κατὰ παγκόσμιον ἀναγνώρισιν, τοποθετεῖται εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν συνθετῶν τῆς Νέας Τέχνης, πλησίον τοῦ διδασκάλου του Schönberg, τοῦ Alban Berg καὶ τοῦ Webern. Ὁ Σκαλκώτας, ἄφησε πολλὰ ἔργα ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ ὀλίγα εἶναι προσίτα εἰς τὸ εὐρὺ κοινόν. Ἡ τεχνικὴ του, ἡ ὁποία ἐφθασεν εἰς μίαν προσωπικὴν του παραλλαγὴν τῆς τεχνικῆς τοῦ διδασκάλου του καὶ ἀπετέλεσε μίαν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ δωδεκαφθόγγου συστήματος, εἶναι μία τεχνικὴ πολὺ αὐστηρὰ καὶ συνοδευεταὶ ὑπὸ ἐνὸς καλλιτεχνικοῦ ἥθους, ἡ συνέπεια τοῦ ὁποῖου φέρει τὸν Σκαλκώτα πρὸς μίαν ἀποστολικὴν ἀναζήτησιν τῆς νέας καλλιτεχνικῆς ὠληθείας. Καὶ εἶναι, τοῦτο, κάτι τὸ τελείως ἀντιθέτου φορὰς ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν τῆς «ἐπαφῆς» μετὰ τοῦ κοινοῦ, ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς δημοτικότητος. Ὁ ἐπόμενος τοῦ Σκαλκώτα, ὁ Γ ι ά ν ν η ς Ἄ. Παπαϊωάννου, εἶναι νεωτεριστικὸς πρὸς μὲν ἀποστολικὴν «ἐλληνικὸς». Ἑλληνικὸς ὅχι κατὰ τὸ νόημα τῆς Ἑθνικῆς Σχολῆς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν οὐσίαν τῆς τέχνης του, ἡ ὁποία συνδυάζει τὴν φραστικὴν σαφήνειαν μὲ τὴν λεπταίσθητον ὀρχηστρικὴν πολυχρωμίαν καὶ ἡ ὁποία χαρακτηριστικώτατα προβάλλει εἰς ἕνα τῶν πλέον ἀντιπροσωπευτικῶν ἔργων του, εἰς τὸ «Κοντσέρτο γιὰ Ὅρχηστρα». Ὁ Κ ώ σ τ α ς Κ υ δ ω ν ἰ ά τ η ς, ὁ ὁποῖος τελευταίως μολὶς ἐνεφανίσθη ὡς συστηματικὸς συνθέτης, ἔδωκεν ἥδη, διὰ τῆς «Πρώτης Συμφωνίας» του, ἀπόδειξιν τῆς στερεᾶς τεχνικῆς του καὶ τῆς ἐνημερώσεώς του εἰς τὰς συγχρόνους μεθόδους ἐκφράσεως. Ἰδιότυπος ἡ ἔμπνευσις τοῦ ἐξ Αἰγύπτου Γ ι ά ν ν η Χ ρ ή σ τ ο υ

(ὁ ὁποῖος ἐνωρίτατα ἐγένετο γνωστὸς διὰ τοῦ συμφωνικοῦ ποιήματος «Φοῖνιξ», τὸ ὁποῖον ἐκυκλοφόρησεν εἰς δίσκους εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν), ἰαποκαλύπτεται μὲ ἀπόλυτον τεχνικὴν βεβαιότητα εἰς τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα διακρίνει ἡ ἐκλεκτικότης τῶν μέσων καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ποιητικὴ διάθεσις. Ὁ Γίωργος Σισιλιάνος, κατήγαγεν, ἤδη ἀπὸ ἐτῶν, μίαν νίκην εἰς τὸ πεδῖον τῆς διεθνούς ἀναγνωρίσεως, ἂν οὐ ἡ «Πρώτη Συμφωνία» του ἐδόθη εἰς πρώτην ἐκτέλεσιν ὑπὸ τῆς Φιλαρμονικῆς Συμφωνικῆς Ὁρχήστρας τῆς Νέας Ὑόρκης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δημ. Μητρόπουλου. Αἱ μουσικαὶ ιδέαι τοῦ Σισιλιάνου καὶ αἱ ἀναπτύξεις των ἔχουν εὖρος καὶ ρωμαλαιότητα καὶ τὰ ὀρχηστρικά του ἀποτελέσματα ἐμφανίζουν λαμπρότητα ἢ ὁποῖα ἐντυπωσιάζει· Ὁ Ἀργύρης Κουνάδης, εὐρηματικὸς συνθέτης καὶ ἀνήσυχος ἀναζητητὴς τεχνικῶν μέσων καὶ συνδυασμῶν, ἀνανεώνει συνεχῶς τὴν ἑκφρασίν του, παρακολουθῶν ἐκ τοῦ πολὺ πλησίον τὰ νεώτατα πειραματικὰ βήματα τῆς μουσικῆς, τὰ ὁποῖα πραγματοποιοῦνται σήμερον εἰς τὴν Γερμανίαν ὅπου καὶ διαμένει τελευταίως. Ὁ Μίκης Θεοδωράκης, ὁ ὁποῖος διαμένει καὶ αὐτὸς ἔξω τῆς Ἑλλάδος τελευταίως, εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔχει ἤδη ἱκανὸν ἀριθμὸν ἐπιτυχιῶν ἐνώπιον τοῦ διεθνούς κοινού, ὡς συνθέτης μπαλλέτων τῆς Λουντμίλλα Τσερίνα καὶ μουσικῶν ὑπακούσεων εἰς κινηματογραφικὰ ἔργα τοῦ Ἀρθουρ Ράγκ. Ἡ μουσικὴ δημιουργία τοῦ Θεοδωράκη, ἡ ὁποῖα ἐκτείνεται εἰς ποικίλα εἶδη, ἐμφανίζει ἕναν προσωπικοῦ χαρακτήρος συγκερασμὸν τῶν συγχρόνων τάσεων μετὰ τοῦ ἀδρόυ ὕφους τῆς ἑλληνικῆς λαϊκῆς παραδόσεως. Τὸ ζυγρὸν ρυθμικὸν στοιχεῖον καὶ ὁ ἀξιοσημειώτου εὐρηματικότητος ὀρχηστρικὸς πλοῦτος, εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων τῆς τέχνης του. Ἡ ἐρευνητικότης τοῦ Θεοδωράκη, τὸν ὀδηγεῖ ἐσχάτως εἰς τὴν διάρθρωσιν μιᾶς μεθόδου συνθέσεως, ἐπὶ μερὸς στοιχεῖα τῆς ὁποίας ἔχουν τὴν ἀρχὴν των εἰς σημεῖα τῆς τελευταίας δημιουργίας τοῦ Stravinsky καὶ εἰς τὰ ρυθμικὰ σχήματα τοῦ Messiaen. Μετὰ τὸν Τζορτζιόπουλον, τέλος, ἡ ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐπιτυχὴς παρακολούθησις τῶν συγχρόνων ρευμάτων εὐρίσκει ἐνθαρρυντικὴν ἀποδοχὴν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, συμπληροῦται ἡ ὁμάς τῶν Ἑλλήνων συνθετῶν, ἡ ὁποῖα, ἀπὸ τοῦ Σκαλκῶτα ἕως σήμερον, προσθέτει τὴν κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκάστου συμβολὴν τῆς εἰς τὴν διεθνή κίνησιν πρὸς ἀνανέωσιν τῶν μέσων καί, ἴσως, τοῦ πνεύματος τῆς μουσικῆς. Καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπὸ πάσαν ἐποψιν ἀπολήξεως, τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ, ἐν τέλει, ἡ κίνησις αὕτη, εἶναι γεγονὸς ὅτι, ἡ τιμὴ ἡ ὁποῖα πάντως ἀνήκει εἰς τοὺς σκαπανεῖς νέων ὁδῶν εἰς τὴν Τέχνην προσπίπτει σήμερον κατὰ μίαν μερίδα καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, χάρις, ἀκριβῶς, εἰς τὴν ὑπαρξίν τῆς ἔστω εὐαριθμοῦ αὐτῆς ὁμάδος Ἑλλήνων συνθετῶν, τοὺς ὁποίους θερμαίνει ἄκαμπτος ἀγωνιστικὸς ἐνθουσιασμὸς καὶ γνησία καλλιτεχνικὴ ἀνησυχία.

Α. Κ. Λάβδας